

افزایش ذخیره طلا، پیمان پولی و سقوط دلار

بررسی وضعیت اقتصاد جهان و آینده آن با توجه به تغییر در سیاست‌گذاری‌های کشورهای پیرامون ذخیره طلا و انعقاد پیمان‌های پولی

توافق اقتصادی - مالی چند روز گذشته روسیه و چین نشان می‌دهد این دو کشور عزم خود را برای حذف دلار از مبادلات تجاری میان خود - در کوتاه‌مدت - و حذف تدریجی آن به عنوان ارز مسلط بین‌المللی - در بلندمدت - جزم کرده‌اند. اگرچه جایگزینی دلار به عنوان پشتوانه ارزشی ارزهای ملی، پروژه‌ای پیچیده و زمانبر برای اقتصاد کشورهاست اما گام‌های عملی تعریف شده و برداشته شده که حاصل «اراده‌های ملی» برای «مقاوم‌سازی» درونی اقتصادی در برابر «جنگ اقتصادی» خارجی است. درس‌های مهمی را برای سیاست‌گذاران کشورمان که در سال‌های گذشته اصلی‌ترین سوزو جنگ اقتصادی دولت‌های هژمون غربی بوده است، به دست می‌دهد. بر اساس توافق شکل گرفته اخیر، این دو کشور تلاش خواهند کرد در مراودات مالی میان خود به جای ارزهای جهانی (دلار و یورو) از ارزهای محلی (روبل و یوان) استفاده کنند. افزایش ذخیره طلا در بانک‌های مرکزی کشورهای مختلف جهان می‌تواند پیام مهمی برای کنار گذاشته شدن دلار داشته باشد.

چرایی گرایش‌های ضددلاری کشورها

۱. دلار، ارزی بی‌پشتوانه و سست پایه

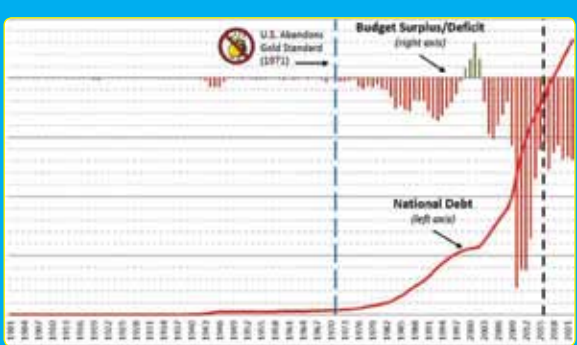
بعد از جنگ دوم جهانی و کنفرانس برتون وودز که دلار به عنوان ارز بین‌المللی پشتوانه اعتباری سایر ارزها تعیین شد تا سال ۱۹۷۱ فدرال رزرو آمریکا موظف بود به ازای چاپ هر ۳۵ دلار، یک اونس طلا به عنوان پشتوانه دلار در خزانه ذخیره کند. اما از سال ۱۹۷۱ که نیکسون، رئیس‌جمهور وقت ایالات متحده به دلایل مختلف از جمله تراز تجاری منفی آمریکا و خروج طلا از این کشور، این برابری اعتباری را ملغی اعلام کرد، فدرال رزرو تاکنون به چاپ دلار بدون وجود مایه‌های طلایی آن اقدام می‌کند به طوری که در طول این چند دهه بین ۴۰ تا ۵۰ برابر پشتوانه اقتصادی‌اش دلار چاپ کرده است. هر اونس طلایی که طبق توافق برتون وودز قرار بود پشتوانه ۳۵ دلار آمریکا باشد، در لحظه نگارش این متن تقریباً معادل ۱۳۰۰ دلار است. به این ترتیب آمریکا به تنها کشوری در جهان تبدیل شده است که از سال ۱۹۷۵ با کسری تراز تجاری، یعنی واردات بیشتر از صادرات مواجه بوده است. این عامل موجب شده آمریکا در چند دهه گذشته (با شروع روند صعودی از سال ۱۹۷۱) و بویژه پس از سال ۲۰۰۰ که این کشور درگیر جنگ‌های نظامی پرهزینه بوده، با افزایش بدهی مواجه شود به طوری که در سال ۲۰۱۹ رقم بدهی این کشور کانال ۲۲ هزار میلیارد دلار را رد کرده و برای چهارمین سال پیاپی به حدی بیش از تولید ناخالص داخلی آمریکا رسیده است. از این مقدار حدود ۵/۷ هزار میلیارد دلار بدهی داخلی به بیش از ۲۳۰ اداره دیگر فدرال (نهادهایی همچون تامین اجتماعی ۴۸ درصد، صندوق بازنشستگی فدرال ۲۲ درصد، صندوق بازنشستگی نظامی ۱۴ درصد، حوزه بهداشت و سلامت ۵ درصد و مابقی ۱۱ درصد) و حدود ۱۶ هزار میلیارد دلار بدهی عمومی این کشور (شامل ۴۰ درصد دولت‌ها و سرمایه‌گذاران خارجی، ۱۸ درصد بانک‌ها، بیمه‌ها و صندوق‌های سرمایه‌گذاری بخش خصوصی، ۱۰ درصد خود فدرال رزرو و ۱۰ درصد دولت‌های ایالتی و مابقی ۱۶ درصد) است. این میزان بدهی به حدی است که هر ساله دولت مرکزی برای افزایش سقف آن با نگرانی این کشور درگیر چالش‌های اساسی است به شکلی که هر ساله دولت فدرال این کشور با تعطیلی (Shut Down) چند ده روزه مواجه می‌شود. امسال نیز این تعطیلی مدت بی‌سابقه ۳۵ روز را تجربه کرد. بنابراین افول دلار که خود را در بحران مالی ۲۰۰۸ بیش از پیش نشان داد کشورها را دچار یک گرانی شدید درباره اقتصاد دلار مبنای جهان کرده است. آنها فراموش نکرده‌اند چگونه بحران در سیستم اقتصادی آمریکا ظرف چند هفته به سیستم اقتصادی آنها نیز منتقل شد و کشور آنها را نیز دچار بحرانی کرد که بسیاری از آنها هنوز نتوانسته‌اند تبعات آن را پشت سر بگذارند.

۲. ممانعت از بلعیده شدن اقتصاد کشورها با دلار

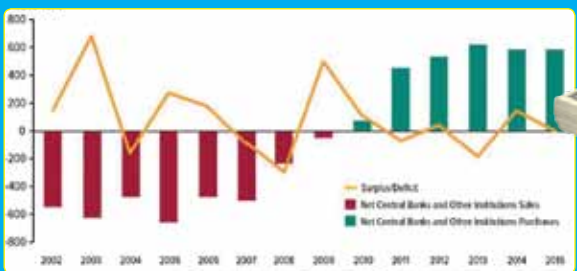
کسری تراز تجاری چند صد میلیارد دلاری آمریکا (در سال ۲۰۱۸ بیش از ۶۲۰ میلیارد دلار حدود ۱/۵ برابر کل تولید ناخالص داخلی ایران بوده است) که در سطور پیشین به آن اشاره شد یک معنی واضح دیگر نیز دارد. آمریکا با این کسری تجاری بلندمدت به تنها کشوری تبدیل شده که طی قریب به نیم قرن گذشته بیش از تولیدش مصرف کرده است. بدیهی است هزینه این پدیده یعنی «صرف بیش از تولید» از جیب سایر ملت‌های جهان برداشت می‌شود، بنابراین کشورها خواستار پایان یافتن روند بلعیده شدن ثمرات اقتصادی کشورشان توسط نظام اقتصادی آمریکا هستند که با سیستم مالی دلار پایه محقق می‌شود. «مایک ملونی» اقتصاددان مطرح آمریکایی در کتاب و مستند «ارزهای پنهان پول» اذعان می‌کند تورم واقعی آمریکا بیش از ۴۰۰ درصد است که با چاپ دلار به بقیه کشورها صادر می‌شود. «جیمز ریکاردز» نیز در کتاب «جنگ ارزی» می‌نویسد: بسیاری از اثرات ترسناک سیاست‌های فدرال رزرو آمریکا در کشورهای دیگر نیز در حال ظهور است. چاپ دلار در آمریکا به معنای تورم بالاتر در چین، مواد غذایی گران‌تر در مصر و حبیب بازار سهام در برزیل است... چاپ دلار به معنای کاهش ارزش بدهی‌های آمریکا به طلبکاران خارجی است و اینکه آنها با دلار ارزان‌تر بدهی خود را پس خواهند گرفت. کاهش ارزش دلار به معنای افزایش بی‌کفایتی در اقتصادهای در حال توسعه است، زیرا صادرات آنها برای مصرف‌کننده آمریکایی گران‌تر در می‌آید و بازار آنها در آمریکا کوچک‌تر می‌شود. تورم ایجاد شده در ضمن به معنای قیمت بالاتر نهادهای تولید از جمله مس، ذرت، نفت و گندم در کل دنیاست.

۳. جنگ اقتصادی - سیاسی و مقابله با تحریم‌ها

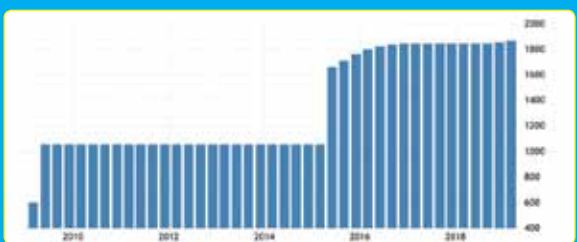
روسیه، چین و تعدادی از کشورهای دیگر قصد دارند وابستگی خود را نسبت به دلار آمریکا کاهش دهند، زیرا واشنگتن از دسترسی به سیستم پرداخت دلار به عنوان یک سلاح برای مجازات کشورها، نهادهای و افراد به دلیل شکستن قوانین تحریمی ایالات متحده حتی در خارج از ایالات متحده استفاده می‌کند. به همین دلیل با توجه به رشد تبادلات تجاری روسیه و چین و مخالفت آنها با تحریم‌های ایالات متحده از طریق سیستم پرداخت دلار، این دو کشور به دنبال جایگزینی دلار با یک «سیستم پرداخت» جدید برای جلوگیری از تحریم‌های آمریکا و جنگ اقتصادی - مالی هستند. البته بررسی‌ها نشان می‌دهد چین و روسیه و تعداد زیادی از کشورهای علاقه‌مندند از این سیستم پرداخت جدید برای محافظت از بانک‌ها و تجارت خود جهت مقابله با تحریم‌های ثانویه ایالات متحده در قبال داد و ستد با ایران و ونزوئلا و کشورهای تحت تحریم دیگر بهره‌برداری کنند.

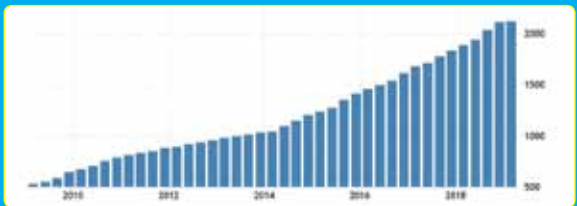
روند افزایش جهشی بدهی آمریکا از دهه ۱۹۷۰ میلادی (نمودار خطی قرمز رنگ)

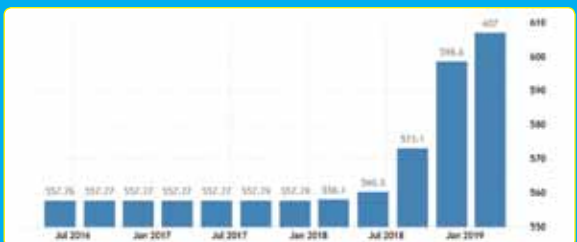
خالص افزایش و کاهش ذخیره طلای بانک مرکزی کشورها (نقطه عطف سال ۲۰۰۸-۹ (بحران وال استریت))

روند افزایش ذخایر طلای چین

روند افزایش ذخایر طلای روسیه

روند افزایش ذخایر طلای هند

روند افزایش ذخایر طلای ترکیه

چگونگی حذف دلار

۱. افزایش ذخایر طلا

بدیهی است حضور بیش از ۷ دهه‌ای دلار به عنوان پشتوانه سایر ارزهای بین‌المللی هرگونه تغییر در ابعاد بزرگ و در زمان کم و خروج از موقعیت تحت سلطه ایالات متحده را دشوار می‌کند. به طور مثال چین با وجود آگاهی از تبعات وابستگی به دلار آمریکا، همواره بخشی از دلار حاصل از مازاد تجاری خود به آمریکا را به بازگرداندن به این کشور، برای خرید اوراق قرضه این کشور صرف می‌کند، زیرا بر اساس آمار منتشر شده توسط وزارت خزانه‌داری ایالات متحده، چین حدود ۱۱۸۰ میلیارد دلار از اوراق قرضه آمریکا را در اختیار دارد. این مبلغ بیش از ۲۱ درصد از بدهی‌های ایالات متحده در خارج از کشور و حدود ۲/۷ درصد کل بدهی‌های ایالات متحده را تشکیل می‌دهد. اگر این سرمایه‌گذاری عظیم چین به صورت بی‌محابا متوقف شود یا چین بخواهد حتی بخش کوچکی از اوراق قرضه خود را به فروش برساند که موجب سقوط دلار شود، با توجه به اینکه بازار آمریکا اصلی‌ترین مقصد کالاهای تجاری چین است، افزایش ارزش یوان نسبت به دلار موجب کاهش رشد اقتصادی چین خواهد شد. در واقع یک یوان ارزان‌تر باعث می‌شود صادرات چین برای خریداران خارجی ارزان‌تر باشد و در نتیجه اقتصاد این کشور رشد کند. در واقع با توجه به مزیت رقابتی چین بر اساس «قیمت پایین‌تر»، زمانی که چین به رشد اقتصادی خود ادامه می‌دهد و آمریکا بزرگ‌ترین بازار محصولات این کشور باشد، سقوط دلار منتج به آسیب دیدن اقتصاد چین خواهد شد. بنابراین چین ترجیح می‌دهد به جای حذف بی‌محابای دلار از پشتوانگی یوان،

طلا را با آن جایگزین کند. آمارهای جهانی نیز این روند را تصدیق می‌کند. گزارش شورای جهانی طلا نشان می‌دهد چین در ۳ ماهه اول سال ۲۰۱۹ خرید ۳۳ تن فلز گرانبها در رتبه بیشترین خریداران قرار داشته است. چین از سال ۲۰۰۸ تا اکتبر ۲۰۱۸ انباشته طلای خود را با افزایش بیش از ۳ برابری از ۶۰۰ تن به ۱۸۴۲ تن رسانده و پس از روسیه در رتبه ششم رده‌بندی قرار گرفته است. روسیه نیز در ۳ ماه اول سال ۲۰۱۹ بزرگ‌ترین خریدار طلا بوده و ۵۵ تن طلا خریداری کرده است. بر اساس گزارش Trading Economics، روسیه از سال ۲۰۰۸ تا ۲۰۱۸ میزان ذخیره طلای خود را از کمتر از ۵۰۰ تن به حدود ۲۱۶۸ تن رسانده است که بیش از ۲۲ تن آن با میانگین تقریبی ماهانه ۲۰ تن، تنها در یک سال اخیر بوده است. روسیه با این جهش هم‌اکنون به پنجمین کشور با بیشترین ذخیره طلا تبدیل شده است. بر این حال این کشور تنها کشورهایی نیستند که در روند افزایش جهشی ذخایر طلای خود قرار گرفته‌اند. هند که هم‌اکنون در بین کشورهای با بیشترین ذخیره طلا در رتبه دهم قرار دارد، از سال ۲۰۰۸ تا اکتبر ۲۰۱۸ حدود ۶۰ درصد به ذخایر طلای خود افزوده است و پس از یک دوره تثبیت وضعیت اندوخته طلای خود، در چند ماه اخیر دوباره رشد جهشی را تجربه کرد. ترکیه نیز با رشد خیره‌کننده ۱۲۸ درصدی از ابتدای سال ۲۰۱۷ تا اکتبر ۲۰۱۸، ذخیره خود را از ۱۱۶ تن به ۲۴۶ تن رسانده است. برزیل از اعضای اجماع BRICS ذخیره طلای خود را از سال ۲۰۱۲ تاکنون، از ۳۴ تن به ۶۷ تن رسانده و رشد تقریبی ۱۰۰ درصدی

۲. انعقاد پیمان‌های پولی دوجانبه و چندجانبه

انعقاد پیمان‌های پولی ۲ و چندجانبه برای تسهیل مبادلات تجاری خارج از نظام پرداختی دلار و تسویف تحت کنترل وزارت خزانه‌داری آمریکا و ایجاد کانالی جهت امکان داد و ستد با کشورهای تحت تحریم و بهرهمندی از مزایای اقتصادی آنها، به یکی از اصلی‌ترین راهبردهای اقتصادی کشورها بدل شده است. توافق دوجانبه اخیر روسیه و چین، پیشنهاد استراتژیک «ماهاتیر محمد» مالزیایی برای انعقاد پیمان پولی چندجانبه بین کشورهای عضو «آسه‌ان» یا انعقاد از سیاست‌های ایالات متحده در حوزه اقتصاد سیاسی و تلاش‌های بی‌وقفه هند و برزیل و ترکیه در همین راستا، قطعاتی است که پازل «جدایی از دلار» را تکمیل می‌کند. مقامات چینی و روس در رابطه با توافق‌های گفت‌وگو برای راه‌اندازی یک سیستم مالی جدید برای بهبود پرداخت مستقیم صورتحساب‌های تجاری و استفاده از کارت‌های اعتباری چین در روسیه و متقابلاً کارت‌های اعتباری روسیه در چین، توافق کرده‌اند. «دیمیتری دولگین» اقتصاددان ارشد روسیه گفته است این توافق بین چین و روسیه قرار است زیرساخت‌های مالی بین ۲ کشور را برای بهره‌برداری از روبل و یوان به جای دلار و یورو بهبود دهد. روسیه به دلیل تحریم‌های سال‌های اخیر آمریکا و اروپا در صادرات انرژی که یکی از مهم‌ترین منابع صادراتی این کشور است، دچار مشکل شده است. در سال ۲۰۱۴، چین و روسیه ۳۸ قرارداد انرژی، تجاری و مالی مجموعاً به ارزش ۱۵۰ میلیارد یوان (۲۲ میلیارد دلار) امضا کردند. روسیه پس از الحاق کریمه و تنازعات سیاسی و اقتصادی با اروپا و آمریکا، پیوندهای تجاری و مالی خود را با چین تقویت کرده است. بر اساس گزارش وزارت امور مالی روسیه، در تجارت دوجانبه این کشور با چین، هم‌اکنون حدود ۱۴ درصد از پرداخت‌ها به یوان و حدود ۷ تا ۸ درصد به روبل انجام می‌شود. بانک مرکزی روسیه همچنین برای ذخایر خارجی خود علاوه بر طلا، یوان را خریداری می‌کند، این کشور اواسط سال ۲۰۱۸ با خرید حدود ۶۷ میلیارد دلار یوان چینی، ۱۵

سقوط کند، امنیت ملی آمریکا نیز با آن سقوط خواهد کرد.»